

Tal i anledning af
h.k.h.
kronprinsens
antagande af
högsta styrelsen
öfver ...

Geijer, Erik Gustaf,

Vitterhet Sv. 1700-1829 81
Cxa 2 Br. Ups. 1818

National Library
of Sweden

1818

Ex. A

Vita L.
Univ. Ups.
(B)

1708-1827

1818

Tal

i anledning af

H. K. H. KronPrinsens

antagande af Högsta Styrelsen

öfver

Upsala Academi

hållet

å Gustavianska Lärosalen d. 11 Juni 1818.

af

E. G. Geijer.

Upsala

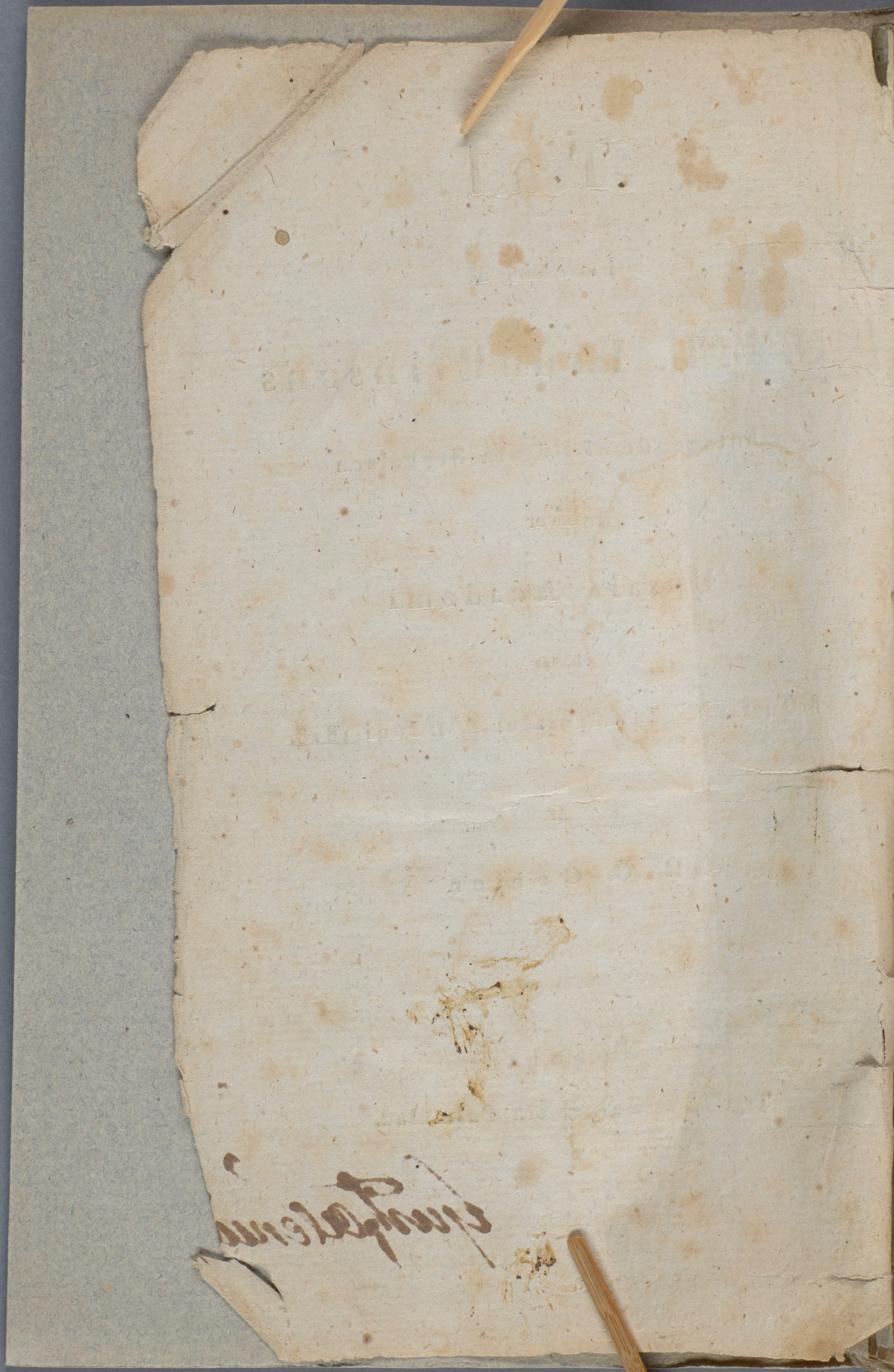
Tryckt hos Zeipel och Palmblad.

Gustavianska

Ex. B finns på

Kgl. Obs.

Kilison, Skara '09

LONDON

Printed by

LONDON

Printed by

LONDON

C. G. G.

* * *

Så många röster hafva redan, på detta rum och inför Eder -- Åhörare! -- tolkat de känslor, som genomträngt oss alla vid de stora, för hela fäderneslandet så viktiga förändringar, som den sist förflutna tiden erbudit, att jag borde misströsta om att kunna fästa eder uppmärksamhet, finnes det ej ännu ett ämne, som, då det närmast rör detta Lärosäte, tillika väcker åtankan af dess med Fäderneslandets förenade högsta väl, och i allt afseende är af en beskaffenhet, att det borde kunna elda äfven den medelmättige Talaren, genom erinringen af föremål, som för hvarje Svenskt hjerta äro de dyrbaraste.

Vår saknad och sorg, i hogkomsten af hvad vi förlorat, vår tacksamhet mot den Gudomliga Försynen, i det lyckliga medvetandet af hvad vi äge kvar, ha andra framställt och uttryckt. -- Jag är i dag kallad, att af alla mänskliga känslor mest fira Hoppet. Jag har att tala om fäderneslandets Hopp till Eder, Fä-

derneslandets Hopp! — till Eder framför allt J Sveriges Ynglingar, i dessa salar församlade, under den Svenska Ungdomsfurstens öga och vård! Denna tanka upplyfter min själ öfver gränssorna af det trånga närvarande; — och midt ibland Eder, Tolk för tvenne åldrar, som ännu ej äro Edra, för Ålderdomens välsignelser, för Mandomens förhoppning — med blicken fästad på menskliga lifvets ständigt föryngrade skick -- med bröstet uppfyllt af alla de känslor, som denna föreställning och tankan på ett okänt mål, i synnerhet i detta ögnablick, väcka, hälsar jag mitt Fäderneslands tillkommande dagar.

Oviss är all Framtid. Haf då tack, välgörande Natur, att Du för oss framstälde den under Ungdomens alltid älskvärda bild, och derigenom på jorden gaf Hoppet ett rike! Förgäfvets talar den mogna och öfvermogna ålderns erfarenhet om fåfängeligheten af menskliga önskningar och begär. Förgäfvets finner ett af olyckorna förbittradt sinne sin sista grymma tillfridsställelse i, att för sig sjelf och andra allt mer insvepa framtidens himmel i moln. Äfven för den olyckligastes son är verlden åter ljus,

glad och ny. Liksom ingen nått ännu förmått dämpa Morgonrådnans stråle, ingen hösts förgångelse, ingen vinters dvala Vårens evigt nya härlighet och prakt, så födes äfven med hvarje nyburet mennisko-bröst hopp, förtröstan, lefnadsmod och glädje på nytt; och finnes det en oförsonlig fiende till menschlig lycksalighet, så må han förtvifla, att den, äfven på jorden och i sorgernas och bekymrens hem, är outplånlig.

Är det redan en härlig, hög betraktelse, att skåda och besinna det alltid Ungdomliga, såsom en hemgift ur en bättre värld åt de dödliga beskärda, Hoppets Gudaskänk i och för sig sjelft; huru mycket lifligare rör oss ej dess bild i hvad oss närmast angår, och i det uppväxande slågte, som oss sjelfva omger! Lycklig skattar jag deri Lärarens så ofta mödosamma lott och kall, att han lefver med alltid unga slægter, liksom i Hoppets egen värld — liknande i sin ålder ett vördigt träd, kring hvilket en ständigt ny vår blomstrar. — Om häus, om föräldrars, vänners, medborgares blick förhoppningsfullt alltid hvilat på denna unga Vår, med glad nygirighet forskande, hvilka löften om kommande skördar

den medför; huru mycket mer skall ej detta inträffa, med hvilken uppmärksamhet och längtan skall ej svaret å den framtiden förelagda frågan förbidas, i en af dessa stora, afgörande tidepunkter, då ett helt folkslags öde undergår en viktig förändring, och, i de första ögonblicken af en ny inträdande tidsålder, all tid synas blott vara framtid, det närvarande knappast varande, ännu utveckladt, det förflutna mer än någonsin förflutet och från oss söndradt! -- -- -- En sådan tidpunkt är för Svenska folket den, som nu är inne. -- --

Hvart skole vi då först vända oss, om ej till Eder, J Sveriges Män i de kommande dagar! till Dig, Du Fosterlandets Ungdom! som i de dagar med mognade krafter skall vårda fädrens lemnade heliga arf -- till Eder framför andra, J Ynglingar, som här under vetenskapers och konsternas idkande och himmelska, renande inflytelse på alla bättre bröst, bereden Eder, att en gång bli samhällets gagn och prydnad? Eder fråge vi -- ty allt, hvad vi af framtiden förmå att se, det se vi i Eder -- Eder fråge vi, J, Framtidens Män! hvilket tillkommande håden J oss? Hvad äge vi af Eder att förvänta? --

— — Och, på det J måtten betänka allt, hvad Fäder-
neslandet af Eder fordrar, se Unga Folk! Din blif-
vande Konung träder midt ibland Dig -- Ungdomens
härliga Furste, i hela glansen af det behag, som om-
ger lifvets skönaste ålder, förhöjd af redan manliga
dygder -- den Konungslige Ynglingen, Arfvingen
till mer än Sveriges thron och förenade Folks
hopp, stolthet och glädje! -- Han, som Svenska Fol-
ket bär i sitt hjerta, har också närmast velat för-
binda sig med hvad hvarje medborgare i folket mest
älskar, med Svenska Ungdomen. Han har tidigt
velat omgifva sig med dem, som nu bildande sig
till fäderneslandets tjenst, med Honom växa Hans
tidehvarf till mötes: Han har tidigt velat vaka för
deras väl; och en vård af denna art är det första
förtroende en stor Fader ur Sin hand lemnat i Hans
hand, liksom till en underpant af Sina och Sveriges
förhoppningar, då han sjelf kallades att bestiga en
thron, som ingen Konung skönare förvärfvat. Hvil-
ken härligare föreställning gifves det väl af allt,
hvad ett folks önskningar omfattar mest dyrbart, än
den, som uttryckes i dessa förhållanden -- i detta den för-
ste Svenske Ynglings unga, blomstrande rike? Och

efter det närvarandes både sorger och fröjder, i hvil-
 ken ljufvare bild kan väl framtiden träda vår blick
 till mötes? Nej! jag vet ingen skönare, ingen mer
 rörande! — Så hälsar jag då Dig -- ännu en gång
 dröjande vid denna föreställning — Ungdomliga,
 framtida, i kraft och dygder, gifve Gud! föryngra-
 de Sverige! -- mina tankars skönaste bild och mitt
 hjertas eviga kärlek! Jag hälsar Dig, Bild ur de kom-
 mande dagar! Jag åkallar Dig, mitt Fäderneslands
 Hopp! -- med mig alle Svenske männer, Mätte Du
 kröna våra bemödanden och önsknigar med upp-
 fyllsens rika mått! -- Höj derom dina böner, Du
 Unga Slägte! till den Himmel, som har behag till
 skuldfria händer. -- Vi bedje med Dig -- Och när
 en känsla af hvad i lifvet har varit kärast bortom
 den port, genom hvilken ingen återvänder, älskas
 ett fädernesland ännu i grafven, eller i de ljusare
 rymder hvartill den leder, så älske vi att före-
 ställa oss, det äfven de gångna slägter, de gamle
 Hjeltar, de store, framfarne detta Svea rikets Ko-
 nungar, som för den allmänna välfärden haft lif och
 blod och krafter osparda, att äfven Dessse bedja med
 oss, -- på det så en förenad bön må vara mächtig,

och huldt upptagen, framtränga till Honom, som har satt sin thron öfver alla jordens throner, men högst och heligast derigenom, att Han bär en Faders namn. -- --

”Herre! Du hvälfver Folkslagens öden.

Herre! Din vink ger lifvet, ger döden --

Herre! Gif lycka åt Konung och Folk!”

Vi sade, att Hoppet, alltid dyrbart, dock är dyrbarast för ett folk i viktiga i för dess hela öde afgörande tidepunkter; och att för oss ett sådant ögnablick kommit. Visserligen har det kommit. Eller hafven J ej hört, återskallar ej ännu i Edra öron det hemska dödsljudet af den sig tillslutande grafven? Den slöts ej om något vanligt offer. Förgängelsens slag utmärka så hvarje ögnablick af tiden, att de vanligen ej ha någon ting utmärkande. De äro liksom den svängande pendelns knäppningar i uret. Man har alltid hört dem, och hör dem ej. Hvad mer, om hvart och ett af dessa enformiga ljud beteckna ett någonstädes slocknande, och väl för någon dyrbart lif, ett fall, en dödssuck, ett klagoskri? De halka vanda öron förbi; och hvem tänker på att tiden kan mätas genom oändliga lidanden! -- Först då sla-

get träffar ett högt och dyrt hufvud, hvarvid tusendes väl eller ve är fästadt, fattar dödlighetens känsla också på en gång mängdens bröst; och är den saknade tillika den siste af en ätt, som herskat öfver en lång följd af slægter, och med sig i lycka och olycka förbundet deras minnen, så är ett af de ögnablick inne, i hvilka ett helt Folk tänker möjligheten af sin egen förgängelse. Ty det är ej blott det närvarandes bortgång som det erfar, äfven det förflutna tyckas dö om igen, och än engång försviana. --

Hvem, i hvars bröst ett Svenskt hjerta slår, har ej besinnat denna förgängelsens makt, då den siste VASA-ättling på Sveriges thron till sina Fäders samlades? Hvem har ej med älskande, sörjande blickar följt den nedgående Solens sista borttynande glans, och åtminstone känt en stunds natt -- vore det ock blott en hoppets sommarnatt -- i sin själ, innan han vände sig om, att knäböjande tacka Försynen, för en i morgonrådnans hela prakt uppflammande ny dag? -- Jag talar här ej om dem, som i alla förändringar, rörde de äfven det innersta af ett folks lif och väsende, endast känna och erfara den yttre förändringen, emedan de sjelfva tillhöra det e-

vigt vexlande och föränderliga --- dem, som tycka, att man ock kan byta konungaslägter, såsom man byter en drägt; och i glittret af hvarje ny klädnad beställsamt äflas, tills deras glädjes lösa prydnung är för allas ögon trådbar och förnött. Funnes det ibland oss någon af denna art och slägte, så vore han utan all tvifvel den ovärdigaste undersåte af alla dem, hvilka den Store Man, som nu till Hjeltens Majestät lagt thronens, räknar innom sina landamären -- och den samma usling, som tillfället, i fall äfven det funne mödan värdt att med en sådan sig befatta, skulle kunna göra till niding -- Nej! den som ej kan känna hvad menskliga skickelsernas vexling har bittert, hvad förgängelsens magt har förskräckande stort, -- den som ej kan känna detta som en man, den har ock intet bröst för den rätta glädjens himmelska känsla; -- och denna känsla är med det djupaste alfvar, hvaraf menskliga själen är mäktig, på det närmaste beslägtad. Så äro ock de högtider, hvarmed nu Svea Folk och Rike firar en ny tids uppgång, af en djupt alfvarsam art, -- alfvarlig, betänklig, hög och vigtig; såsom också de dagars högtid var, då för 3:ne Århundraden GUSTAF VASA uppsteg på denna samma thron, till hvars öde det

tyckes höra, att endast för Hjeltar kunna blifva ledig. Då, som nu, stiftades i många afseenden ett nytt Sverige, då, som nu, gaf Folkets förtroende bort Kronan, då, som nu, måste Konung och Folk i egna krafter hämta den borgen för bestånd och välfärd, som det förflutna ej kunde ge. Ty det är det Nyas både nödvändighet och ära, att det måste sjelf lägga sin grund, då det Gamla har sin grund redan lagd; hvilket är, hvad vi kallar, det förflutnas åt framtiden gifna borgen. Der denna grund faller bort, der det förflutna ej mer går i god för det tillkommande, der måste det närvarande gå i god för sig sjelft. Deraf följer ock, att hos intet folk för en ny sakers ordning någon säker borgen gifves (sökte det den ock eljest hvar som helst, och i himmelen eller på jorden); utan i nylifvade medborgerliga dygder. Här förslå ej de vanliga tillgångarna derpå. Det gäller ingen Patriotism till husbehof mera -- och en sådan kallar jag deras, som öfver all ting älska Fäderneslandet, -- näst sitt stånd, sin corporations och sina egna intressen -- det gäller att våga och vinna, att lefva och dö, att äga allt eller intet: det gäller förenad kraft mot stora svårigheter och hinder, uppenbara eller dolda: det gäller vaksam-

het, mod och fasthet, äfven mot de döfvande retelserna af ett skenbart, möjligen bedrägligt lugn. Allt hvad i en sådan vigtig tid, då en Nation nyskapar sina öden, ej lifvas af denna anda är af ondo och leder till undergång -- förr eller senare, småningom eller plötsligt, med högljudt fall eller i tyst ömkelighet -- men säkert! ty äfven den starkaste hand uppehåller ej det folk, som låter sig falla. -- Det är denna nödvändighet, som jag efter min förmåga ville på denna stund bidra till att klart för Eder framställa -- Åhörare! -- och i edert hjerta så djupt som möjligt intrycka. Ty det är ju en härlig, hög, ärofull, ja gudomelig nödvändighet, som här framställer sig för oss, och nu i denna nya vigtiga tid, mer än någonsin, gör alla medborgerliga dygders nya lif till enda villkoret för vårt bestånd. -- Den som vågar och kan fatta denna nödvändighet rätt i ögat, hans glädje är på denna tid den rätta och sanna; och skulle väl äfven fritt och härligt upplåga för Konung och Fosterland, strömmade ock blodet med det samma ur hans ådror. -- Den som åter denna samma vigtiga nödvändighet, af oss nu skildrad, ej kan fatta och besinna, -- han -- må emellertid gå bort och jubilera.

Då jag åkallar de medborgerliga Dygdernas gudamakt, hvilken skulle jag prisa först, om ej den, som står främst bland alla, och hvars helgade namn är Tro och Åra -- Rena vördnadsvärda grund för all mensklig sammanlefnad och ordning -- enklaste och första bland dygder, och utan hvilken ingen annan finnes. Ty denna är dygden i all dygd, liksom det är det rena, obefläckade ljuset, som i alla färgers prakt sig bryter och röjer. -- Med hvilka dyra band är Du ej då med oss förenad -- Hjelte, Välgörare! nu Herre och Konung! -- som kallad af Sveriges fria, osökta val till en aflägsen strand, dit dock glansen af Dina dygder hunnit, lemnade skuggan af den höga Lager, som bevakar Hjeltarnas lugn, och försakade Din egen sällhet (ty man hvilat ej under kronan, och thronens purpur är ingen bädd af rosor), för att helt och hållet egna Dig åt vår välfärd och lycka -- endast på tron och helgden af ett fritt Folks gifna ord? Hade Du också, till denna heliga borgen för Din rätt, ej lagt välgerningarnas sköna makt, hade Du ej redan mer af oss förtjenat, än någon lön kan godtgöra och uppnå, så borde dock endast Svensk-mannatro och ära för evigt och ouplösligt vid Dig fästa oss. Nu, då du är vår både genom ärans och erkänslans heligaste för-

bindelser -- tvekade vi ett ögnablick att för Dig äfven utgjuta sista droppan af vårt blod -- så ägde vi ej mera valet, om vi endast skulle vara de föraktligaste och ärelösaste af menniskor: vi vore tillika de otacksammaste. -- Arfvinge till CARLARS och GUSTAVERS dygder regera lyckligt! eller såvida lyckan ej står i menniskomakt -- Dig och Sverige värdigt! Pryd länge den thron, dit Du uppstigit ledsagad af våra välsignelser! Må till Dig och Din härliga Son en lång följd af dygdiga, tappra, konungliga efterkommande räkna sina anor, -- att Svenske män -- att Nordens förenta folk, äfven i en aflägsen framtid, måtte säga: vi hafva lefvat frie och lycklige under spiran af CARL JOHANS, den gode Konungens ätt! --

Vända vi oss från betraktelsen af Fäderneslandets gemensamma välfärd till hvad oss och denna Kongl. Academi närmast rör, så finne vi egna, rika ämnen till tacksamhet och glädje. Detta gamla Lärosäte njöt alltid från thronen utmärkt nåd och vård. Det har uppvuxit under konungablickar, fostradt af konungahand; ja sjelfva dess namn, och de erinringar det återkallar, skulle redan ej tillåta en Svensk Regent, eller någon Svensk man, att anse det med likgiltighet. Genom en e-

gen lycka har just på denna ort, i dessa nejder, medelpunkten för våra äldsta, och för så många af våra dyrbaraste minnen, det första tempel åt Vetenskaper och Konster ibland oss blifvit upprättadt. Här njuter Ynglingen ej blott bildningens alla skänker, han erinras äfven i hvarje ögonblick, att han emottar dem af ett Fädernesland, som vördnadsbjudande i så många höga hogkomster och bilder träder honom i möte. Ej blott samtiden, ej blott det närvarande med sina rättvisa fordringar står manande för hans blick; äfven forntiden tycks här ännu lefva och, -- liksom begärande Hoppets och Kärlekens glädje ännu i grafven, -- med moderlig tillgifvenhet se ned på en yngre ätt. Heller ha dessa konungagrafvar, hafva Odins högar, der Våren ännu alltid med nya blommor betäcker mer än tusen-årig förgängelse, har GUSTAF VASAS grift i Sveriges härligaste tempel, har GUSTAF ADOLFS minne, just i dessa salar, som dageligen Eder emottaga, och som på hans vink här restes, har erinringen om de odödliga välgerningar mot denna den Svenska Ungdomens bildningschola, som alltid skola blifva bland de skönaste vedermälen af Hans him-

melska, höga själ, har säger jag, allt detta aldrig talat till Edert hjerta? -- Känner J ej skuggorna, som äro bättre än vi? -- Läggen då ihop eder bok, och betänken Eder annorledes! --

Att utbreda mig öfver Vetenskapers och Konsterns gudomliga art och inflytelse, där de rätt idkas -- forntiden dyrkade i dem Ledsagarinnor till en bättre, ädlare mänsklig sammanlefnad, och tillskref dem gudomliga anor -- att här tala om detta rika ämne förbjuder mig både tiden och min egen böjelse. Ty jag behöfver ej i detta ämne öfvertyga, och, der jag det behöfde, vore dock min röst öfverflödigg. Heldre vill jag göra Eder, Åhörare! uppmärksamma på en stor politisk fördel af vårt offentliga Undervisningsverk, hvarigenom det med skäl må anses för ett vår rätta frihets Palladium och vårdtecken. -- Man har i den Europäiska världen hört en högljudd klagan öfver de alltför skarpt skilda ståndens olika intressen och någras alltför stora reträdesrättigheter; och denna klagan har ej stadnat i ord, -- den har allt förmycket yttrat sig i gerning, och var en bland orsakerna till den världshvälfnig, hvars början vi sett, men af hvars verkningar vi ännu blott förnummit de närmaste, och

troligen de minst vigtiga. Jag lemnar grunden till denna klagan derhän. Säkert är, att hos oss, der intet stånd ännu förmått undertrycka det andra, der äfven bondens odalfrihet ännu hade en fristad, dylika klagomål med minsta skäl skulle ha blifvit förda. Men det är ej nog, att vår lyckliga författning försäkrar, och af ålder har försäkrat, åt alla stånd, ett verksamt deltagande i Lagstiftningen, och dermed i Fäderneslandets högsta angelägenheter; skola ej dessa serskildta stånd förhärda sig i enskildta intressen, retas genom ömsesidig afvund till ömsesidigt förderf, och, hvart och ett dragande åt sitt håll, slutligen sönderslita Statskroppen, så måste en ständig lefvande gemenskap hållas emellan dem öppen; och den underhålles på intet sätt bättre än derigenom, att öfvergången emellan stånden, och från de lågre till de högre, lemnas för all förtjenst fri. — Denna öfvergång är det som ett väl inrättadt offentligt Undervisningsverk erbjuder; och att vårt alltid haft denna verkan, är det bästa man kan säga till dess lof, och ett bevis, att det, oaktadt enskilda brister, dock i de ädlaste delar uppfyller sitt stora ändamål.

Jag har ofta sagt det, och jag upprepar det här: man kan aldeles ej veta hvar den lärgi-

riga, fattiga gosse stadnar, som med alla sina små häfvor på axeln ur föräldrarnas låga koja ger sig in i närmaste Lärdomschola. Mer än En sådan har stadnat i Rikets högsta ämbeten och värdigheter, och, utmärkt af Svenska Konungars nåd och Nationens aktning, stiftat ädla, ansedda slægter -- eller ock gifvit åt Vetenskapernas och Vitterhetens rike ett vidtfrägdadt namn, genom dessa odödliga arbeten, hvilka ej äro de sämsta sönier en man kan lemna. Exempel af detta slag ha, Gud vare lofvad! aldrig hos oss varit sällsynta. Men denna de högre och bildade klassernas ständiga förnyelse nedifrån är en stor, en ovärderlig förmån, och ett af de utmärkande kännetecknen på ett fritt folk. Ty såsom dessa högre klasser lefva och röra' sig i mera konstiga förhållanden äro de, utan ständig ansats af ny, frisk natur, lätt i fara att stelnä i en gång antagna former, hvarigenom den ädlare, lifligare andan flyr. Sammanhang med den moderliga jorden måste hvarje växt ha för att ej dö bort; -- utan detta sammanhang hjälper honom ej himmelens dagg, eller solens stråle. -- Toppen skall ej inbilla sig, att han är ett träd för sig, om han ock sitter så högt, att han ej ser sin rot. Stiger ej den närande saften

der nedifrån till honom, så ser honom morgondagen förtorkad. -- --

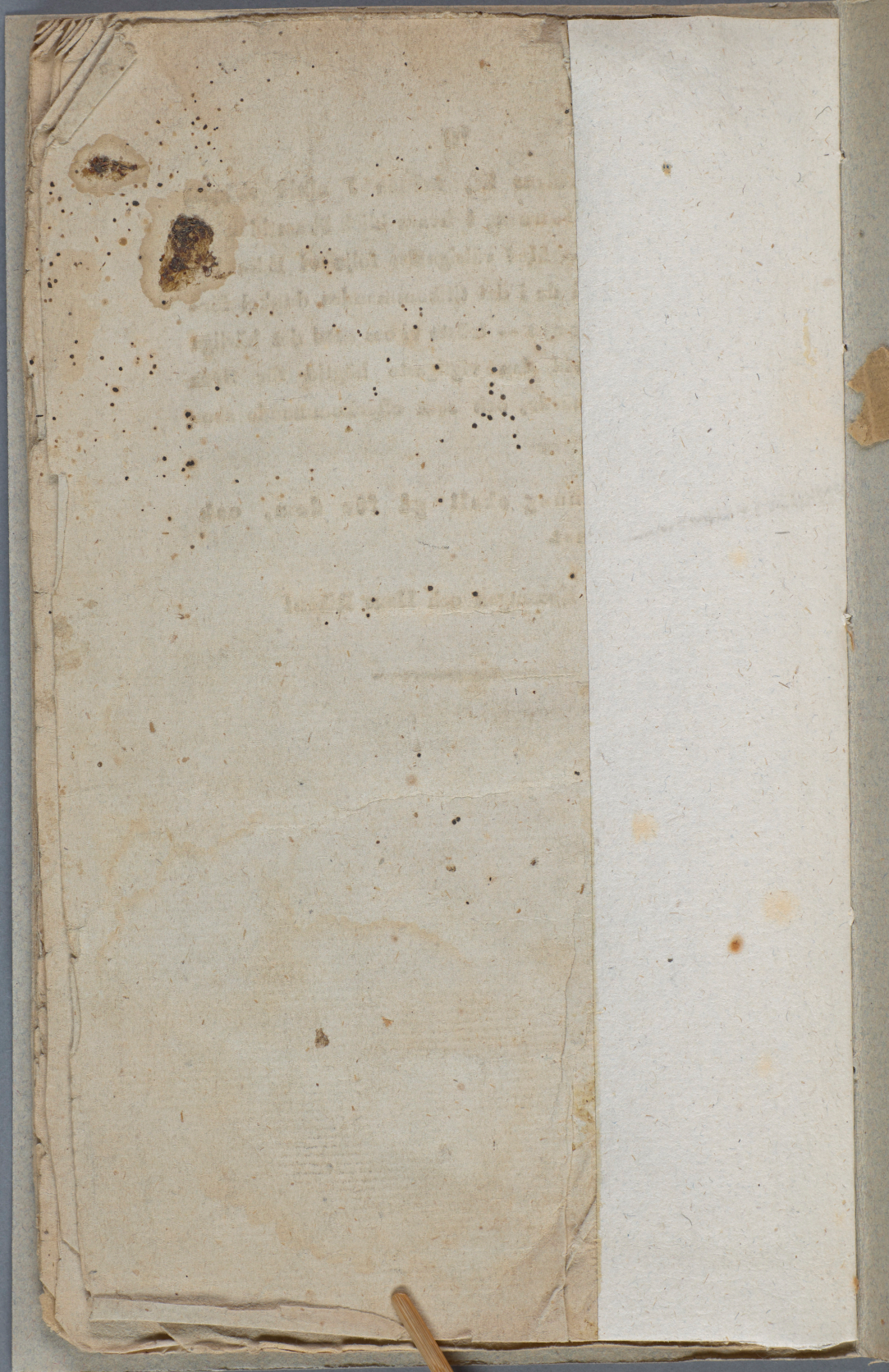
Och när ägde dessa sanningar en högre vikt än nu? -- En ny tid begynner. Den är ej ny, och bedrar sig sjelf och andra, äger den ej nya, egna krafter; och dessa utdelas af en moderlig natur ej efter menskliga gränsskilnader och vilkor. -- En ny tid är förtjensternas regeringstid; eller ock är den redan i sin födsel mer föråldrad än den gamla.

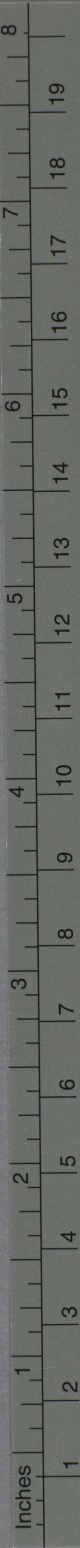
I en sådan tid har den Svenska Ungdomens Furste, då Han, gifvande efter för våra varmaste önsknigar, och med bifall af Sin Höga från oss till Skandiens throner kallade Fader, emottog den för Svenska KronPrinsar ej ovanliga styrelsen af detta Rikets första Lärosäte -- trädte till det uppväxande släktet i ett eget, ännu närmare, innerligare, skönare förhållande, redan i sig sjelf oändligt värtaligare än alla mina ord. Besinnen detta dyrbara, heliga förhållande J Ynglingar! Uppfyllen med dess föreställning Eder själ! Intrycken det i Edert hjerta! Låten det elda Edra krafter, i bemödandet att en gång svara mot allt hvad Fäderneslandet af Eder har rätt att vänta! Och behöfven J exemplet af de medborgerliga Dygder,

som äro samhällens lif, måtten J alltid skönast
finna det hos Honom, i hvars blick Framtiden ser
på Eder ner! -- Med välsignelse följa vi Edra ba-
nor; och -- då de i det tillkommandes dunkel för-
lora sig för vår syn -- tröste vi oss med det härliga
språk, som, vid den vigtigaste högtid för Svea
folk, vi nyss hörde, och som efterkommande sko-
la upprepa:

Deras Konung skall gå för dem, och
Herren främst.

Gud bevare Konungen och Hans Riken!

Centimetres **TIFFEN** Color Control Patches © The Tiffen Company, 2007

Blue	Cyan	Green	Yellow	Red	Magenta	White	3/Color	Black
					